

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“КЛІНІЧНИЙ ПСИХОАНАЛІЗ”
(для спеціалістів, магістрів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено кандидатом медичних наук *С. І. Євчуком*
і *Т. О. Рокетою*

Затверджено на засіданні кафедри медичної психології
та психокорекції (протокол № 2 від 04.04.02)

Перезатверджено на засіданні кафедри медичної психології
та психокорекції (протокол №7 від 14.03.09)

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління
персоналом*

Євчук С. І., Рокета Т. О. Навчальна програма дисципліни “Клінічний психоаналіз” (для спеціалістів, магістрів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Клінічний психоаналіз”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Клінічний психоаналіз” є складовою програми професійної підготовки спеціалістів, які навчаються в МАУП.

Мета вивчення дисципліни — засвоїти специфіку клінічного психоаналізу, розкрити його сутність, відмінності від інших видів психоаналітичної науки, особливості психодинамічного розуміння психічних розладів та аналітичної терапії різних видів психічної патології.

Засвоєння наукових досягнень клінічного психоаналізу дасть можливість зрозуміти складності формування зрілої особистості, фрустрації, перешкоди та страхи, які доводиться долати дитині у процесі розвитку. Свідченням непродуктивного пристосування особистості до реальності є широкий спектр психічної патології. Це архаїчні психологічні захисти, що виявлялися єдино придатними для виживання в несприятливих умовах минулого, але в суспільному житті сьогодення стають дезадаптивними.

Знання, здобуті в результаті вивчення курсу “Клінічний психоаналіз”, є основою для психодинамічного психіатричного мислення та подальшої психотерапевтичної роботи.

Для успішного засвоєння навчального курсу слід дотримуватися вимог і рекомендацій, викладених в організаційно-методичних матеріалах МАУП.

За результатами вивчення матеріалу цього курсу студенти складають залік/іспит.

Основними навчально-методичними посібниками з курсу “Клінічний психоаналіз” є видання, наведені у списку рекомендованої літератури.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“КЛІНІЧНИЙ ПСИХОАНАЛІЗ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Психічні захворювання з точки зору психоаналізу Психодинамічні моделі психічного захворювання
2	Змістовий модуль II. Психоаналітична типологія особистості Соціопатична (антисоціальна) особистість
3	Нарцисична особистість
4	Істерична особистість та дисоціація у істериків
5	Шизоїдні особистості
6	Параноїдні особистості
7	Обсесивно-компульсивні особистості
8	Депресивні та маніакальні особистості
9	Мазохістична особистість
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“КЛІНІЧНИЙ ПСИХОАНАЛІЗ”

Змістовий модуль I. Психічні захворювання з точки зору психоаналізу

Тема 1. Психодинамічні моделі психічного захворювання

Підхід до розуміння появи психопатологічного симптому та синдрому з точки зору динаміки розвитку та формування особистості, застосування нею різного рівня психологічних захистів. Примітивні та зрілі форми захистів. Клішеподіб-

ний спосіб реагування на стрес. Важливість визначення особистісного розладу та рівня функціонування особистості для діагностики. Симптоми фону та симптоми ґрунту, значення їх взаємодії. Модель формування неврозу. Модель формування депресії (манії). Модель формування психозу. Значення психопатологічних симптомів для розуміння проблематики пацієнта та планування психотерапевтичної роботи з ним.

Література [1; 2; 5; 6; 8–11; 16–19; 21–23; 28; 30]

Змістовий модуль II. Психоаналітична типологія особистості

Тема 2. Соціопатична (антисоціальна) особистість

Основні драйви, афекти та темперамент при соціопатії. Рівень реактивності автономної нервової системи, здатність до навчання через досвід, поріг агресивності, основні почуття, “афективний блок”. Захисні механізми та варіанти адаптації. Особливості маніпулятивності соціопатичних особистостей. Контрпереносні відчуття терапевта при роботі з антисоціальними пацієнтами. Об’єктні стосунки. Особливості власного “Я”: всемогутність — відчай, садистичність, агресія — самоповага, примітивна заздрість. Тактика психотерапевтичної роботи. Диференційна діагностика.

Література [3; 4; 7; 11–18; 23; 26; 27; 29; 33; 34]

Тема 3. Нарцисична особистість

Дефіцитарна модель структури нарцисичної особистості. Компенсація ранніх розчарувань у стосунках. Жорстоке “Суперего”, підміна суті “іміджем”, патологія самооцінки. Поняття “нарцисичного розширення”, особливості темпераменту та афектів нарцисичних особистостей. Основні психічні захисти та адаптаційні процеси: оцінний підхід до життя, ідеалізація — знецінення. Дефіцитарність образу власного “Я”. Об’єктні стосунки: використання, виправдовування надій, “зумовленість” любові, жага визнання. Полярність відчуттів самооцінки: грандіозність власного “Я” — стан немічності й стиду. Перенесення

і контрперенесення з нарцисичними пацієнтами. Тактика і техніка психотерапевтичної роботи. Диференційний діагноз.

Література [1–4; 7; 9; 11; 12; 16; 18; 19; 22; 24; 25; 34; 35]

Тема 4. Істерична особистість та дисоціація у істериків

Відмінність істерії психотичного, межового та невротичного рівнів. Проблематика істерії з погляду різних психіатричних і психодинамічних шкіл (К. Росс, О. Кернберг, О. Фільц, Н. Мак-Вільямс, МКХ-10). Характерні риси істеричних особистостей гістрійного, конверсійного та блазованого типів. Потяги, афекти, темперамент при істерії. Захисні та адаптаційні процеси. Дисоціація та різноманітність її проявів. Об'єктні стосунки при істерії. Істеричне власне “Я”. Перенесення і контрперенесення з такими пацієнтами. Труднощі психотерапевтичної роботи з пацієнтами істеричного кола. Диференційний діагноз.

Література [3–5; 7; 9–11; 13–15; 17–20; 22; 31; 35]

Тема 5. Шизоїдні особистості

Структура драйвів, темпераменту та афектів шизоїдних особистостей. Прояви оральності. Сенситивність і утруднення контактів з навколишнім світом. Основні примітивні та зрілі психічні захисти, адаптаційні процеси. Відмінність шизоїдних особистостей психотичного рівня організації від вищих шизоїдів. Сублимація і креативність, відщеплення афекту. Об'єктні стосунки: труднощі у виробленні дистанції, проблема уникання, ізоляції. Шизоїдне власне “Я”. Страх бути поглинутим, опозиційність та усамітнення. Джерела для підтвердження самоповаги. Особливості перенесення і контрперенесення в терапевтичній роботі. Рекомендації для підвищення ефективності роботи з шизоїдними пацієнтами. Дифдіагностика.

Література [4–6; 10; 12; 15–18; 20; 23; 25; 30; 32; 33; 35]

Тема 6. Параноїдні особистості

Основні риси характеру: підозрілість, відсутність почуття гумору, грандіозність, відчуження власних якостей і проєкція їх на оточуючих. Відмінність адаптації та використання характерних психічних захистів при психотичному, межовому та невротичному рівнях функціонування. Проблема довіри та відданості. Основні драйви, афекти і темперамент параноїдних особистостей. Захисні та адаптаційні процеси при параної. Особливості об'єктних стосунків. Параноїдне власне "Я". Перенесення і контрперенесення з параноїдними пацієнтами. Діагностичні труднощі при встановленні такого діагнозу. Диференційна діагностика.

Література [2; 10; 11; 13; 15; 17; 18; 21; 22; 29; 33; 35]

Тема 7. Обсесивно-компульсивні особистості

"Думання та дії" на противагу відчуттям, інтуїції, усвідомленню. Obsесивні особистості. Компульсивні особистості. Основні риси темпераменту, афекти й потяги. Процеси психологічного захисту та адаптації. Затискання та раціональне пояснення бажань, емоцій, потягів. Когнітивні захисти, поведінкові захисти, реактивні утворення. Об'єктні стосунки. Жорстоке "Суперего". Obsесивно-компульсивне власне "Я". Проблема контролю, автономії, сумнівів, вини. Перенесення і контрперенесення з obsесивно-компульсивними клієнтами. Труднощі психотерапевтичної роботи з цією категорією клієнтів. Диференційний діагноз.

Література [7; 10–12; 15; 16; 18; 19; 23; 32; 33; 36]

Тема 8. Депресивні та маніакальні особистості

Поняття депресивної динаміки та заперечення депресії. Депресивна особистість. Драйви, афекти, темперамент, характерні для депресивних осіб. Відмінність психотичної та невротичної депресії. Почуття вини. Захисні та адаптаційні механізми при депресіях. Екзистенційна проблематика депресивних пацієнтів. Об'єктні стосунки. Депресивне власне "Я". Перенесення і

контрперенесення з цією категорією пацієнтів. Маніакальні та гіпоманіакальні особистості: драйви, афекти і темперамент, основні захисні та адаптаційні процеси, власне “Я”, характерні ознаки перенесення і контрперенесення з маніакальними пацієнтами. Диференційна діагностика.

Література [3; 4; 7; 9; 17; 19–22; 34; 36]

Тема 9. Мазохістична особистість

Широта поняття “мазохізм”, сексуальний і моральний аспекти. Різноманітність проявів і відтінків мазохізму. Драйви, афекти і темперамент, захисні та адаптаційні процеси. Позиція жертви або ідентифікація з агресором. Провокація, умирювання, ексгібіціонізм, уникання почуття вини. Особливості об’єктних стосунків. Мазохістичне власне “Я”. Перенесення і контрперенесення з мазохістичними пацієнтами. Запобігання відреагуванню почуттів замість їх усвідомлення. Основа терапевтичної роботи з мазохістичними клієнтами. Диференційна діагностика.

Література [3; 6; 9; 11; 13; 15; 16; 19–23; 33–36]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Модель формування неврозу.
2. Модель формування депресії (манії).
3. Модель формування психозу.
4. Захисні механізми та варіанти адаптації при соціопатіях.
5. Об’єктні стосунки соціопатичних особистостей. Особливості власного “Я”.
6. Контрпереносні відчуття терапевта при роботі з антисоціальними пацієнтами.
7. Основні психічні захисти та адаптаційні процеси нарцисичних особистостей.
8. Об’єктні стосунки нарцисичних особистостей.
9. Перенесення і контрперенесення з нарцисичними пацієнтами.
10. Відмінність істерії психотичного, межового та невротичного рівнів.

11. Захисні та адаптаційні процеси при істеричному розладі.
12. Дисоціація та різноманітність її проявів.
13. Перенесення і контрперенесення з істеричними особистостями.
14. Основні психічні захисти, адаптаційні процеси шизоїдних особистостей.
15. Особливості перенесення і контрперенесення в терапевтичній роботі з шизоїдними особистостями.
16. Захисні та адаптаційні процеси при параної.
17. Перенесення і контрперенесення з параноїдними пацієнтами.
18. Процеси психологічного захисту та адаптації obsесивних і компульсивних особистостей.
19. Перенесення і контрперенесення з obsесивно-компульсивними клієнтами.
20. Захисні та адаптаційні механізми при депресіях.
21. Перенесення і контрперенесення з депресивними особистостями.
22. Маніакальні та гіпоманіакальні особистості: основні психологічні захисти й адаптаційні процеси.
23. Характерні ознаки перенесення і контрперенесення з маніакальними пацієнтами.
24. Захисні та адаптаційні процеси мазохістичних пацієнтів.
25. Перенесення і контрперенесення з мазохістичними пацієнтами.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Психодинамічні моделі психічного захворювання.
2. Психопатологічний симптом і синдром з точки зору психодинаміки.
3. Примітивні та зрілі форми психологічних захистів.
4. Клішеподібний спосіб реагування на стрес.
5. Визначення рівня функціонування особистості.
6. Симптоми фону та симптоми ґрунту, значення їх взаємодії.
7. Психодинамічне розуміння невротичної симптоматики.

8. Психодинамічне розуміння депресивної (маніакальної) симптоматики.
9. Психодинамічне розуміння психотичної симптоматики.
10. Основні драйви соціопатичної (антисоціальної) особистості.
11. Основні афекти антисоціальної особистості.
12. Структура темпераменту при соціопатіях.
13. Основні почуття, “афективний блок” при соціопатіях.
14. Захисні механізми та варіанти адаптації при соціопатіях.
15. Особливості маніпулятивності соціопатичних особистостей.
16. Ранні об’єктні стосунки при соціопатіях.
17. Особливості власного “Я” при соціопатіях.
18. Контрпереносні відчуття терапевта при роботі з антисоціальними пацієнтами.
19. Тактика психотерапевтичної роботи з антисоціальними особистостями.
20. Диференційна діагностика соціопатій.
21. Нарцисична особистість.
22. Дефіцитарна модель структури нарцисичної особистості.
23. Жорстоке “Суперего” нарцисичних особистостей.
24. Патологія самооцінки нарцисичних особистостей.
25. Поняття “нарцисичне розширення”.
26. Особливості темпераменту нарцисичних особистостей.
27. Основні афекти нарцисичних особистостей.
28. Основні психічні захисти нарцисичних особистостей.
29. Дефіцитарність образу власного “Я” нарцисичних особистостей.
30. Об’єктні стосунки нарцисичних особистостей.
31. Перенесення і контрперенесення з нарцисичними пацієнтами.
32. Тактика і техніка психотерапевтичної роботи з нарцисичними особистостями.
33. Диференційний діагноз нарцисичних особистостей.
34. Істерична особистість.
35. Дисоціація у істериків.
36. Відмінність істерії психотичного, межового та невротичного рівнів.
37. Характерні риси істеричних особистостей гістрійного типу.

38. Характерні риси істеричних особистостей конверсійного типу.
39. Характерні риси істеричних особистостей блазованого типу.
40. Потяги при істерії.
41. Афекти при істерії.
42. Темперамент при істерії.
43. Захисні та адаптаційні процеси при істерії.
44. Дисоціація та різноманітність її проявів.
45. Об'єктні стосунки при істерії.
46. Істеричне власне "Я".
47. Перенесення і контрперенесення при істерії.
48. Труднощі психотерапевтичної роботи з пацієнтами істеричного кола.
49. Диференційний діагноз при істерії.
50. Шизоїдні особистості.
51. Структура драйвів шизоїдних особистостей.
52. Темперамент шизоїдних особистостей.
53. Афекти шизоїдних особистостей.
54. Прояви оральності шизоїдних особистостей.
55. Основні примітивні та зрілі психічні захисти, адаптаційні процеси шизоїдних особистостей.
56. Відмінність шизоїдних особистостей психотичного рівня організації та вищих шизоїдів.
57. Об'єктні стосунки шизоїдних особистостей.
58. Шизоїдне власне "Я".
59. Джерела для підтвердження самоповаги шизоїдних особистостей.
60. Особливості перенесення і контрперенесення в терапевтичній роботі з шизоїдами.
61. Диференційна діагностика шизоїдних особистостей.
62. Параноїдні особистості.
63. Основні риси характеру параноїдних особистостей.
64. Основні драйви параноїдних особистостей.
65. Основні афекти параноїдних особистостей.
66. Темперамент параноїдних особистостей.
67. Захисні та адаптаційні процеси при параної.
68. Особливості об'єктних стосунків параноїдних особистостей.
69. Параноїдне власне "Я".

70. Перенесення і контрперенесення з параноїдними пацієнтами.
71. Діагностичні труднощі при виставленні діагнозу параноїдних особистостей.
72. Обсесивно-компульсивні особистості.
73. Obsесивні особистості.
74. Комппульсивні особистості.
75. Основні риси обсесивно-компульсивних особистостей.
76. Основні афекти обсесивно-компульсивних особистостей.
77. Основні потяги обсесивно-компульсивних особистостей.
78. Процеси психологічного захисту та адаптації обсесивно-компульсивних особистостей.
79. Когнітивні захисти обсесивно-компульсивних особистостей.
80. Поведінкові захисти обсесивно-компульсивних особистостей.
81. Реактивні утворення обсесивно-компульсивних особистостей.
82. Об'єктні стосунки обсесивно-компульсивних особистостей.
83. Obsесивно-компульсивне власне "Я".
84. Перенесення і контрперенесення з обсесивно-компульсивними клієнтами.
85. Диференційна діагностика обсесивно-компульсивних особистостей.
86. Депресивні та маніакальні особистості.
87. Поняття депресивної динаміки та заперечення депресії.
88. Депресивна особистість.
89. Афекти і темперамент, характерні для депресивних осіб.
90. Відмінність психотичної та невротичної депресії.
91. Екзистенційна проблематика депресивних пацієнтів.
92. Депресивне власне "Я" депресивних пацієнтів.
93. Перенесення і контрперенесення з депресивними пацієнтами.
94. Диференційна діагностика депресивних осіб.
95. Маніакальні та гіпоманіакальні особистості
96. Драйви, афекти і темперамент маніакальних та гіпоманіакальних особистостей.
97. Основні захисні та адаптаційні процеси маніакальних і гіпоманіакальних особистостей.

98. Власне “Я” маніакальних і гіпоманіакальних особистостей.
99. Характерні ознаки перенесення і контрперенесення з маніакальними пацієнтами.
100. Диференційна діагностика маніакальних та гіпоманіакальних особистостей.
101. Мазохістична особистість.
102. Драйви, афекти і темперамент мазохістичних особистостей.
103. Захисні та адаптаційні процеси мазохістичних особистостей.
104. Особливості об’єктних стосунків мазохістичних особистостей.
105. Мазохістичне власне “Я”.
106. Перенесення і контрперенесення з мазохістичними пацієнтами.
107. Основа терапевтичної роботи з мазохістичними клієнтами.
108. Диференційна діагностика мазохістичних особистостей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Антология современного психоанализа.* — М.: Ин-т психол. РАН, 2000.
2. *Базисное руководство по психотерапии.* — СПб.: Речь, 2001.
3. *Бланк М., Бланк О. Эго-психология: теория и практика.* — М.: MGM-Interna, 1998.
4. *Блюм Геральд. Психоаналитические теории личности.* — М.: КСП, 1996.
5. *Браун Дэннис, Педдер Джонатан. Введение в психотерапию. Принципы и практика психодинамики.* — М.: Класс, 1998.
6. *Бреннер Э. Элементарный учебник психоанализа.* — СПб.: Наука, 1999.
7. *Винникотт Дональд Вудс. Маленькие дети и их матери.* — М.: Класс, 1998.

8. *Гринсон Ч.* Техника и практика психоанализа. — М.: Класс, 1998.
9. *Даулинг С.* Психология и лечение зависимого поведения. — М.: Класс, 2000.
10. *Каплан Г. И., Сэдок Б. Дж.* Клиническая психиатрия. — М.: Медицина, 1994.
11. *Кейсмент П.* Обучаясь у пациента. — Воронеж: НПО “МО-ДЭК”, 1995.
12. *Кернберг О. Ф.* Тяжелые личностные расстройства: Стратегии психотерапии. — М.: Класс, 2000.
13. *Кернберг О. Ф.* Тяжелые расстройства личности. — М.: Класс, 1999.
14. *Кляйн Мелани.* Зависть и благодарность. — М.: Ренессанс, 1999.
15. *Кохут Х.* Анализ собственного “Я”. — М.: Наука, 2000.
16. *Куттер П.* Современный психоанализ. — СПб.: ВСК, 1997.
17. *Мак-Вильямс Н.* Психоаналитическая диагностика. — М.: Класс, 1998.
18. *Менцос С.* Психодинамические модели в психиатрии. — М.: АЛЕТЕЙА, 2000.
19. *Психиатрия, психосоматика, психотерапия / К. Кискер и др.* — М.: АЛЕТЕЙА, 1999.
20. *Салливан Г.* Психиатрическое интервью. — М.: Просвещение, 1994.
21. *Столорю Роберт, Брандшафт Бернад, Атвуд Джордж.* Клинический психоанализ. Интерсубъективный подход. — М.: Когито-Центр, 1999.
22. *Тайсон Филлис, Тайсон Роберт.* Психоаналитические теории развития. — Екатеринбург: Деловая книга, 1998.
23. *Томэ Г., Кехеле Х.* Современный психоанализ. — М.: Класс, 1999.
24. *Фрейд З.* По ту сторону принципа удовольствия // Фрейд З. Психология бессознательного: Сб. произведений / Сост., науч. ред., авт. вступ. ст. М. Г. Ярошевский. — М.: Просвещение, 1989.
25. *Фрейд З.* Будущее одной иллюзии. — М.: Класс, 1996.

26. *Фрейд З.* Введение в психоанализ: Лекции. — М.: Наука, 1990.
27. *Фрейд З.* Недовольство культурой. — СПб.: БСК, 1998.
28. *Фрейд З.* О клиническом психоанализе: Избр. соч. — М.: Медицина, 1991.
29. *Фрейд З.* Психоанализ, религия, культура. — М.: Ренессанс, 1992.
30. *Фрейд З.* Психология бессознательного: Сб. произведений / Сост., науч. ред., авт. вступ. ст. М. Г. Ярошевский. — М.: Просвещение, 1990.
31. *Фрейд З.* Толкование сновидений: Пер. с нем. — К.: Здоровья, 1991.
32. *Человек и его символы / К. Г. Юнг и др.* — СПб.: Гравис, 1996.
33. *Шапиро Д.* Невротические стили. — М.: Ин-т общ. гум. исслед., 1998.
34. *Шарп Дарэл.* Психологические типы. Юнговская типологическая модель. — СПб.: БСК, 1996.
35. *Энциклопедия глубинной психологии.* — М.: MGM-Interna, 1998. — Т. 1.
36. *Ялом Ирвин Д.* Экзистенциальная психотерапия. — М.: Класс, 1999.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Клінічний психоаналіз”.....	4
Зміст дисципліни “Клінічний психоаналіз”.....	4
Теми контрольних робіт	8
Питання для самоконтролю	9
Список літератури.....	13

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
Л. С. Тоболіч
А. М. Голянда

Зам. № ВКЦ-4621

Формат 60×84/16 . Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*